

بلوچي ۽ برابوئي زباناني جوڙشت ۽ هم رنگي

محمد يوسف مينگل

ايسوسي ايٽ پروفيسر، گورنمنٽ ڊگري ڪاليج، ڪوئٽه

Abstract

Balochi and Bráhui languages have lot of similar characteristics. Both the languages are spoken in Balochistan province parallel. According to some renowned researchers' Bráhui is from the Dravidian group of the language while Balochi is from the Aryans, but both the languages have similar characters.

This paper discusses the similarities between the Balochi and Bráhui languages.

گچين ليز: دراوڙي، جوڙشت، اشتقاق، تركيب فعلي، اسمي، بچڪ، ماده، اسم، ذات، اسم
ڪيفيت، باپار، فاعليت۔

بلوچي ۽ برابوئي هر دو مستقل بزاا بادا ريس زبان انت ۽ وقي وقي جتاين جندى خاصيت دارانت۔
اے راسته كه ايشاني آيتي ۽ مزنيں سيالي ۽ است و لے هر يڪے ۽ نوشتانك ۽ توك ۽ جوڙشتي هم رنگي ۽ همگونگي ۽
چيدگ ۽ نشاناں پنگ ۽ سهر انگ بيت۔ لوز ۽ دروشم دنگ ۽ دووڙ ۽ رابند انت، يڪے اشتقاق ۽ وسيله ۽ دومي
ترڪيت ۽ وسيله انت۔ مشق ليز فعلي يا اسمي، بچڪ بزاا ماده ۽ توك ۽ بدلي آرگ ۽ وسيله ۽ بيت و مرکب لوزشه
دولوزاني كش ماں كش ۽ اير کنگ ۽ وسيله ۽ ٽاپينگ بنت۔ ماں بلوچي ۽ برابوئي زبانان ليز ٽاپينگ ۽ رد ۽ اے هر
دووڙ کار مرز کنگ بنت ۽ بے اچماريس ليز دست ڪپنت كه ماں دوئيں زبانان يڪيں رابند ۽ ٽاپينگ بنت۔ بلوچي

بلوچی ءبراهوئی زبانانی جوڑشت ءهم رنگی محمد یوسف مینگل

ءبراهوئی وتی جوڑشت بزاں ساخت ءرد ءگوں زبانانی هما کھول ءسیادی دارنت کہ ترکیبی بزاں
Amalgamative گنگ بنت۔

چوش بلوچی ءبراهوئی وتی تاریخی، دودءربیدی ءچاگردی سیالیانی سبب ءشہ یکے آدگر ءسک باز
اثر اش زرتگ۔ اے اثر لسانیات ءتیوگیں پڑبزاں صوتیات، معانیات، تشکیلیات، صرف ونحو ءلبز گنج ءرد ءپد
روسہر انت۔ بلوچی ءبراهوئی زبانانی نزدیکی ءسیالی ءرد ءہمگو گکیں ءتشکیلی راہبند اے وڑانت۔
اسم صفت ءدروشم گری:

❖ ماں دوئیں زبانان اسم صفت ءرندیائے معروف ءگیشی ءاسم مجمل Abstract noun
جوڑ بیت چوش کہ، خراب ءخرابی، تہارماہ ءتہارماہی، برز ءبرزی، پک ءپٹگی، شہر ءشہری
ءدگہ دگہ۔

❖ اسم ذات یا اسم کیفیت ءرند "ی" سک کنگا صفت یا صفت ءفاعلیت ءمعناودی کنگ بیت
چوش کہ، واپار (باپار) ءواپاری، دربار ءدرباری، شکار ءشکاری۔
❖ سیادی ءی (یائے نسبتی) ماں دوئیں زبانان یکیں وڑ ءکار مرز بیت چوش کہ، دشت ء
دشتی، قلات ءقلاتی ءدگہ دگہ۔

❖ اردو ءہندی ءڈول ءبلوچی ءبراهوئی دوئیں زباں ہم بازیں و ہداگوں لہتیں لوزاں گیشیں
"ی" لچینگ بیت۔ انچہ توچنداں ایثی ضرورت ہم نہ بیت چوش کہ، وداری، انتظار،
آزاری، خرچی ءدگہ دگہ (صابر، 1994)

❖ شہ مصدر ء اسم ء کار گرگ بازیں زبانانی وڑاماں بلوچی ء براہوئی زبانان ہم رواج گیتنگ
چوش کہ، روگ آیک، ہنگ ہنگ، ؛ گرگ دیگ؛ ہنگ پر عتنگ، ورگ پوٹنگ بینگ
(صابر، 1994)

❖ وختہ صفت کیفیت ء خاطر اشہ اسم معرفہ ء پیسماں بلوچی ء براہوئی ء مزن ء خاطر امزہ ء
لبز کار مرز بیت چوش کہ مزہ تانگ، مزہ ڈڈ (لاپ)، مزہ دروغ (دروگ) ء دگہ دگہ۔
❖ صفت کیفیت ء خاطر اماں دویں زبانان "اسم" ء رند "لی" ہوار کنگ ء لوز ٹاپنگ بیت
چوش کہ، بادی، گردولی، دستلی ء دگہ (صابر، 1994)

❖ "نا" ء پیشوند ء جنگ ء ماں دویں زبانان نوکیں لبز ء تشکیل یکیں وڑ ء بیت چوش کہ
، نادرہ / دراخ، باپور، ناکار، نادیسنگ / دیستہ، ناو میت ء دگہ دگہ۔

تابعات :- ماں بلوچی ء براہوئی زبانان مزنیں کسے ء انجیں لبز کار مرز بنت کہ آوان ء تابع
لبز گتنگ بیت چوش کہ اٹکل سٹکل، پٹی ٹنٹی، چاف چوف ء دگہ دگہ۔

تابع ہما مرکبن لبز انت کہ دو جتائیں لبزانی ہواری ء دروشم زورانت ء پرے دروشم گرمی ء یک پد ر ء حاصیں
معنا یے دینت۔ معناء رد ء تابع لبزیاتہ دروشم زرتگیں لبزانی مطلب ء بزانت ء دینت یا گڑا شریشاں مختلفیں
معنی جوڈ کن انت۔ تابع لبز ء بازیں شگل ء دروشم جوڈ کن انت، ماں تابعیں لبز ء دو لبز کشش ماں کشش ء ایر
کنگ بنت۔ شریشاں یک لبزے اصل بیت ء دومی لبز اولی لبز ء بدل یا مٹ بونگیں دروشم بیت، چوش آپہ
معناء درانگازی ء اولی لبز ء محتاج بیت ء جتائیں وڑ ء شہ معنی ء مطلب ء زبہر بیت۔ تابع لبزانی جفت معنی
دار ء بے معنی ہر دو وڑ ء بنت، البتہ اصل لبز تقریباً معنادار بیت۔

واجه علم راز سرورماں وتی نبشتانک "اردو زبان کے تابعات" ءنبشتنگ کنت کہ وتی
 هواریں جوڑشت ءردء تابع باز قسم نیگ انت۔ چوش کہ تابع مدام دولبرء محتاج انت ہے
 خاطر ایشی وڈء رواج کار مرز کرنگین لبزانی سرا انت۔ تابع لبز معنی دار ہم بوت کن انت
 ءبے معنی ہم، ہم قافیہ ہم بوت کنت و بے قافیہ ہم (سرور، 2014)

نمبر شمار	اولی لبزانک بامعنی	دومی لبزانک بامعنی	مقفی یا غیر مقفی	تابعانی نام	مثال
1	بامعنی	بامعنی	مقفی	تابعات محض (مقفی)	ژند بند
2	مہمل	مہمل	مقفی	تابعات مہمل محض مقدم	غر اہڑا
3	بامعنی	مہمل	مقفی	تابعات مہمل موخر	بدل سدل
4	مہمل	بامعنی	مقفی	تابعات مقدم	ادل بدل
5	بامعنی	بامعنی	غیر مقفی	تابعات وضعی	سد و سار
6	مہمل	مہمل	غیر مقفی	تابعات وضعی	چاف جوف
7	بامعنی	مہمل	غیر مقفی	تابعات وضعی	ٹک ٹوبر

جک جون	تابعات وضعی	غیر مقفی	بامعنی	مہمل	8
-----------	-------------	----------	--------	------	---

جہل الفباء دروشمء تابعین لبزانی لڑے دیگ بیت کہ ماں دوئیں زبانناں کار مرزبنت۔

بلوچی	براہوئی
آخی باخی	اخٹف
اٹکل سٹکل	ادل بدل
اروبرو	اڑزان ساج
اڑکڑ	اغوبغو
اگر مگر	امن ایمنی
ایب کیب	ایتاج محتاج
باٹ بل	باست واست / خواست
بدر	بدل سدل
بڑی بانگ	بلا بتر
بند بست	پٹ پنچہ
پٹ پول	پٹ سٹ
پٹ لوٹ	پد پشت
پد پاشوڑ	پد ریگ / ریسہ
پردہ پوش	پشت پناہ

پوریتینک	پدرند
تار تار	تار پتار
تت بت	تراپ تریپ
تک توار	تک سُر
تل توک	تل ول
تیری میری	تیلی میلی
ٹالان ٹولی	ٹی ٹٹی
ٹی ٹوری	ٹک ٹوبر
ٹک نگار	ٹل نگار
جڑا بڑا	جک جون
جنگ جیڑہ	جوڑ بڑ
جولان جول	جی جان
چاف چوف	چپ چاگرد
چڑہ چاند	چوٹ چپوٹ
چیٹ سار	خانہ خروود
دانهہ پرات	دب گوس
دل / است ایکیم	دل / است بڈی
دم پہ ساعت	دم دستی

دک مک	دم درود
ڈیہہ ڈغار	ڈج نج
رد بند	رٹ کٹ
رُوراست	ردریگ / ریا
ژند پند	ژند بند
سد سما	سُد سار
سلا بلا	سر سوج
شالو بالو	سگ سینہ
غڑا ہڑا	بُثر تَر
کاہ و کو	کاٹ کوٹ
کور و مورو	کچ کیل
گت گمان	گار گیر
گرد گیس	گٹ گلو
گرگوس	گرٹ گیس
گنڈ سنڈ	گم گار
گنوک چال	گنوک چاٹ
گورگیگ	گنوک سار
لٹ بند	لاٹ باٹ

لس لوڑ	لٹ بیر
لگ دڑ	لغڑ لوچ
مٹ سٹ	لوڑ گوڑ
وش خونک / خوش خونک	نشت بیاد
ہیر / خیر مہر	ہوار سوار
پنچ	پنچ

توصیفی واضافی مرکب:- جاور حال، زربدل، ارزشت کر زء دگہ دگہ۔

مرکب عطفی:- ماں دویں زبانانی اوار لوزی نشان "و" آنت ءایشی لمک ءلبز یکیں وڑ ءماں دویں زبانان ٹاہینگ بنت۔ چوش کہ بلوچی: سینکل ءسواد، بُلک ءول، دود ءر بیدگ، مرک ءزند، گپ ءر پ ءدگہ دگہ۔
براهوئی: سینکل ءسواد، بَلہ و پھرہ، رسم و دود، تل ءول دودور بیدہ، مرک و زند، گپ ءر پ ءدگہ دگہ۔
فعل مرکب ء (تشکیل) دروشم زورگ:-

فعل مرکب Compound verb ماں دویں زبانان یکیں راہند ء ٲہینگ بنت۔ چوش

کہ

❖ آرگ / اتنگ:

گیر آرگ / گیر اتنگ

❖ آگ / بنگ:

شرم آگ / شرم بنگ، زور آگ / زور بنگ ءدگہ دگہ۔

❖ بگ / خلنگ:

سر بیگ / سرمنگ، سر پند بیگ / سر پند منگ، چٹ بیگ / چٹ منگ، ٹک
بیگ / ٹک منگ۔

❖ جنگ / خلنگ:

سر جنگ / سرمنگ، زور جنگ / زور خلنگ، جک جنگ / جک خلنگ، گپ
جنگ / گپ خلنگ۔

❖ دارگ / تورنگ:

کار دارگ / کاریم تورنگ، چم دارگ / خن تورنگ، دپ دارگ / باہ تورنگ، پٹ تورنگ۔
❖ دور دیگ / ننگ:

دل دور دیگ / اُست بنگ، شرم دور دیگ / شرم بنگ۔
❖ دیگ / ننگ:

ٹک دیگ / ٹک، مُشت دیگ / مُشت بنگ، تاب دیگ / تاب بنگ، جاپ
دیگ / جاپ تنگو دگہ دگہ۔
❖ روگ / انت:

ہوش روگ / ہوشان انگ، شہ کار روگ / کاریم آن انگ دگہ دگہ۔
❖ ریچک / ار فنگ:

بر ریچک / بے شولنگ / در ریچک / پیشن شولنگ دگہ دگہ۔
❖ زورگ / ار فنگ:

پنت زورگ / پنت ار فنگ، پدار فنگ دگہ دگہ۔

❖ شودگ / سلنگ:

دستاں شودگ / دوتے سلنگ (نااو میت بوک)۔

❖ کپک / تمنگ:

در کپک / پیش تمنگ، ایر کپک / سیف تمنگ، شہ پاداں کپک / نٹاں تمنگ ءدگہ دگہ۔

❖ کنگ / کشنگ:

کنگ / ڈغار کنگ ءدگہ دگہ۔

❖ کشک / کشنگ:

جان ءکشک / جان ءکشنگ، چلہ کشک / چلہ کشنگ، جو جرو کشنگ ءدگہ دگہ۔

❖ کنگ / کنگ:

خیال کنگ / خیال کنگ، جوڑ کنگ / جوڑ کنگ، کریم کنگ / سرپند کنگ /

سپد کنگ، جک کنگ / جک کنگ ءدگہ دگہ۔

❖ گرگ / انگ:

سر گرگ / سر انگ، تاب گرگ / تاب انگ، بون گرگ / بون انگ ءدگہ

دگہ۔

❖ گیجک / شاعنگ:

جہل گیجک / شیف شاعنگ، اوار گیجک / اوار شاعنگ ءدگہ دگہ۔

❖ موگک / موکنگ:

اڑ موگک / اڑ موکنگ، وام موگک / وام موکنگ۔

❖ ورگ / کُننگ:

سُم ورگ / سُم کُننگ، لٽ ورگ / لٽ کُننگ، کش ورگ / کش کُننگ غونزورگ / غونز کُننگ ۽ دگه
دگه۔

مُرڪب لوزاني دروشم گري (تشكيل) ۽ دگه وڙے ماں بلوچي ۽ براہوئي زبانان جتا جتاين لوزاں کش
ماکش ۽ ايرڪنگ ۽ مرڪب لوز ٿاينگ بيت که اے لوز معانائي حساب ۽ مفرد لوز گنگ بنت چوشکه که۔
بلوچي: وش آهت، کم باز، لٽ بل، امن ايمني، شر بد ۽ دگه دگه۔
براہوئي: به خيرٿ، کم باز، لٽ بل، امن ايمني، شر بد ۽ دگه دگه۔
فعل مصدر:- ماں بلوچي ۽ براہوئي زباں فعل امر بزاں بچڪ Root ۽ رندا / ۽ پدوند جنگ ۽ مصدر ريباڻن لوز
دروشم زريت چوش که،

بلوچي: الگ (ال + اگ) تنگ (تک + اگ) جاچگ (جاچ + اگ)، چچگ (چپ + اگ)،
(سُج + انگ) شورگ (شور + اگ) کونڊگ (کونڊ + اگ) ۽ دگه دگه۔
براہوئي: انگ (ال + انگ) تنگ (تک + انگ) جاچنگ (جاچ + انگ)، چچنگ (چپ + انگ)، سُجنگ
(سُج + انگ) شورنگ (شور + انگ) کونڊنگ (کونڊ + انگ) ۽ دگه دگه۔

اسم استقبال: اسم استقبال ۽ خاطر اماں بلوچي ۽ مصدر (بُن لوز) ۽ رند يائے مجهول (ي) ۽ گيشي ۽ ماں براہوئي
زبان ۽ باضي شڪيه ۽ رند يائے مجهول (ي) ۽ گيشي ۽ اسم استقبال ٿاينگ بيت چوش که

بلوچي: من ۽ لوگ ۽ روگي انت

براہوئي: کنے اُراناہنوئي ۽۔

بلوچي: آرا مرچي آگي انت۔

براہوئی: اددے اینو بروئی۔

بلوچی ترانان ورگی انت۔

براہوئی: نے اِرخ کنوئی (صابر، 1994)

❖ بے پیشوند و ٹاپینگ و لوز:

ماں بلوچی و براہوئی و پیشوند "بے" بے کچ باز لبز ٹاپینگ بنت، ایدا لہنتیں مثال دیگ بیت بے ادب، بے بُندر، بے باور، بے پت، بے جان، بے طالع، بے داد و دگہ دگہ۔

❖ پیش وند بُن:

بُن و معناں بلوچی و بنیات یا پنج انت کہ ماں بلوچی و براہوئی دوئیں زبانان یک وڑ و لبز ٹہینگ بنت۔ چوش کہ، بلوچی: بُن پیروک، بُنزہ، بُن نیل، بُن داو، بُن چاہ و دگہ دگہ۔
براہوئی: بُن پیرہ، بُنزہ، بُن نیل، بُن داو، بُن چاہ و دگہ دگہ۔

❖ صفت ترکیبی کش:

شہ کش و پدوند و ماں دوئیں زبانان یک وڑیں معنی و لوز ٹاپینگ بنت، چوش کہ، کرو کش، چلہ کش، زحمت کش، دوت کش، کاریز کش۔

❖ پیش وند سر:

سرگردان، سرسوب، سرشوگ / شوہ، سریلہ، سرکلونگ، سرسوب، سر بچک و دگہ دگہ۔

❖ پیش وند شر:

شر اندام، شر حال، شر رنگ، شر درو شم و دگہ دگہ۔

❖ پیش وند زر:

زور آور، زور بخت، زور پل، زور غٹ، زور دانہ دگہ دگہ۔

❖ پیش وند ہم:

ہم سر، ہم رنگ، ہم سفر، ہم زلف، ہم درد، ہم پل، ہم عمر، ہم سیال دگہ دگہ۔

❖ پیش وند بد:

بد گمان، بدنیت، بدکار، بد عادت، بد زبان، بد کرد دگہ دگہ۔

❖ پیش وند کم:

کم زور، کم عاک، کم بخت، کم سیال دگہ دگہ۔

❖ پروند جن:

بلوچی زبانء مصدر جنء گء فعلء امر یا بچک Root "جن"ء پد وند ماں دوئیں زبانائیں کییں وڑء لوز ٹاپینگء
حاطر اکار مرز بیت چوش کہ،

دل جن، شے ر جن، دروغ جن، زحم جن / زغم جن دگہ دگہ (صابر، 1994)

❖ پد وند مند:

غیر مند، ہستمند، سرف مند، عقل مند دگہ دگہ۔

❖ پد وند آر:

دیدار، کردار، گیتار دگہ دگہ۔

❖ بد وند آور:

زور آور، بخت آور دگہ دگہ۔

❖ پد وند گردان:

روح گردان، آہو گردان، سرگردان ءدگہ دگہ

❖ اپ ءپدوند:

برفاپ، وٹاپ، سیراپ ءدگہ دگہ۔

❖ اسماء پدوند:

دلاساود گہدگہ۔

❖ اک ءپدوند:

خوراک، پوشاک ءدگہ دگہ۔

❖ وصفیت ءنشان اک ءپدوند:

لڑاک، چالاک، شیراک، ہیلاک ءدگہ دگہ

❖ فارسی اسم معاوضہ آنہ ءپدوند:

❖ بیعانہ، جرمانہ ءدگہ دگہ۔

❖ عربی علامت وصف آنی ءپدوند:

پاکستانی، ہندوستانی ءدگہ دگہ۔

❖ فارسی اسم ظرف مکان آباد ءپدوند:

قادر آباد، غریب آباد، پڑنگ آباد ءدگہ دگہ۔

(پیش وند ءپدوندانی لہتیں مثال چہ ڈاکٹر ابواللیت صدیقی ء کتاب "چامع القواعد حصہ صرف" ءگرگ

بوتہ)۔

معطوف معروف Active Participle: ماں بلوچی ءبر اہوئی ہر دوئیں زبانان معطوف معروف ٹاپینگ
 بچک ء / وکائی / پدوند جنگ بیت چوش کہ، سٹوکائی، زندوکائی، ترڈوکائی، برزوکائی۔
 اسم صفت ء خاطر تر پدوند: گیش تر، زیات تر، برز تر، کم تر، جوان تر۔
 مہمل لوزانی تہینگ: ماں بلوچی ءبر اہوئی زبانان مہمل لوز ٹاپینگ ء خاطر اکلمہ ء اولی مصمتہ Consonal ء
 گون م ء بدل کنگا مہمل لبز ٹاپینگ بیت۔ چوش کہ، لٹ مٹ، چیک میک۔

گڈی تران:

برز بحث ء تران ء چہ اے پد رانت کہ بلوچی ءبر اہوئی زبان گون یک دومی ء سکیں نزیکیں سیالی دار
 انت، اگاں دوئیں زبانانی سراگون پولکاری راہبنداں کارکنگ بیت انت گڑا اے جبر پد رانت کہ دوئیں
 زبانانی گپ ء جبر، گالبد ء توار گون یک دومی ء سک نزدیک انت ء لس گپ ء تران ء تہا دوئیں زبانانی بتل ہم
 گون یک دومی ء نزیک کن انت۔ تاں انون ء ہرچی کہ پولکاراں پولکاری کرتگ آیانی آسر ہمیش انت کہ دوئیں
 زبان گون یک دومی ء سک باز ہمگر نچ انت۔

شوندات:

- صابر، ڈ۔ ر۔ (1994)۔ بلوچی و براہوئی زبانوں کے لسانی مطالعہ - غیر مطبوعہ پی ایچ ڈی مقالہ۔ کوئٹہ۔ بلوچستان اسٹڈی سینٹر۔ جامعہ بلوچستان
- عالم، س۔ (2004)۔ مطالعہ زبان۔ اسلام آباد۔ الاقرباء
- بلوچ، م۔ ب۔ (1988)۔ بلوچی گرائمر۔ کوئٹہ۔ بلوچی اکیڈمی
- دشتیاری، ص۔ (1995)۔ بلوچی زبان و آکبت II، کراچی۔ سید ہاشمی ریفرنس لائبریری
- احمد زئی، آ۔ ن۔ (2009)۔ براہوئی گرائمر۔ کوئٹہ۔ بلوچی اکیڈمی
- احمد زئی، آ۔ ن۔ (2009)۔ براہوئی گرائمر۔ کوئٹہ۔ بلوچی اکیڈمی